

СИРОВАТКО В.В.,
асистент, кафедра педагогіки
та психології,
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ

ДОСВІД ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

У статті розглянуті основні структурні компоненти компетентісно-орієнтованих завдань, проаналізовані вимоги до їх створення, а також актуалізована необхідність використання зазначених завдань на всіх рівнях освіти.

Ключові слова: компетентісно-орієнтоване завдання, компетенція, стимул, структура компетентісно-орієнтованого завдання.

В статье рассмотрены основные структурные компоненты компетентностно-ориентированных заданий, проанализированы требования к их созданию, а также актуализирована необходимость использования этих заданий на всех уровнях образования.

Ключевые слова: компетентностно-ориентированное задание, компетенция, стимул, структура компетентностно-ориентированного задания.

In the article of considered basic structural components of the competence-oriented tasks, analysed requirements, are to their creation, and also the necessity of the use of these tasks actuality at all levels of education.

Key words: the competence-oriented task, competence, stimulus, structure of competence-oriented task.

В умовах сучасності виховання компетентного громадянина, який має стійкий набір цінностей і здатний до активної творчості, служить стратегічним орієнтиром освіти. На заміну парадигми «освіта на все життя» прийшла друга: «освіта протягом всього життя». В сучасному суспільстві, яке все більше набуває рис інформаційного, висувуються нові вимоги до особистих та про-

фесійних якостей людини, її творчих можливостей, здатності застосовувати знання та вміння в ході вирішення нестандартних ситуацій та життєвих проблем, готовності підвищувати свою кваліфікацію та освоювати нові знання. Як наслідок, освіта повинна вийти за межі рішення стандартних, типових задач, де всі відповіді на поставлені питання вже заздалегідь відомі. Важливою якістю сучасної особистості є вміння вести себе в суспільстві на основі принципів повсякденної економічної поведінки в умовах ринку. В цих умовах особливої актуальності набуває проблема професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів економіки та соціально-економічної географії і їх готовності до практичної роботи у школі, організації і проведення навчально-виховного процесу як у класичних його формах, так і в інноваційних умовах.

Відповідно до Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (1), який базується на засадах особистісно-орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів, освітні галузі повинні бути спрямовані на розвиток сформованих та формування нових предметних (галузевих) компетентностей учнів. При цьому особистісно-орієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів. Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища. Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетенцій. Але формування такої системи освіти буде неможливе без підготовки якісно нових спеціалістів і, в першу чергу, викладачів, які будуть здатні у власній практичній діяльності реалізовувати нову освітню філософію. Державі та суспільству сьогодні потрібен вчитель, який повинен не просто володіти професійними знаннями та вміннями, але й бути компетентним в сфері своєї професійної діяльності. Саме тому освітня діяльність повинна бути побудована як система учбових ситуацій, завдань, які спрямовані на реалізацію визначених видів діяльності, таких, як: готовність освоювати нові технології, адаптуватися до будь-яких умов праці (3). А це говорить про те, що основна задача викладача – включення спеціально організованої діяльності учнів в освітній процес на основі використання компетентнісно-орієнтованих завдань. Тому метою нашої статті є виявлення принципів побудови та структурних компонентів компетентнісно-орієнтованих завдань.

В педагогічній практиці на сьогодні розроблені теорія та експериментальні методики використання учбових завдань окремих навчальних дисциплін. Розуміння сутності завдань розкривається по-різному: як мети діяльності (В.П. Зінченко, А.Н. Леонтьєв, А.Р. Лурія, А.М. Матюшкін, С.Л. Рубінштейн та ін.); як ситуації (К.А. Абульханова-Славська, Я.А. Пономарьов, Л.М.

Фрідман та ін.); як одиниці учбової діяльності (В.В. Давидов, А.М. Новіков, Д.Б. Ельконін та ін.); як засобу досягнення результатів навчання (Ю.К. Бабанський, М.Н. Скаткін, А.В. Усова, В.В. Юдін та ін.); як складної дидактичної системи (Г.Д. Бухарова, Г.А. Галагузова та ін.). Аналізу структури учбового завдання присвячені дослідження А.В. Брушлинського, Є.І. Машбиця, У.Е. Рейтмана, М.Л. Фрідмана, М.Л. Фрумкіна та інших вчених.

Важливим видом учбової діяльності при навчанні школярів є вирішення проблемних ситуацій, рішення задач. Тому доцільно формувати ключові компетентності через спеціальні компетентнісно-орієнтовані завдання. Відповідно до Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, до ключових компетентностей належать уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична та базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності (1).

Якщо компетентність майбутнього фахівця – це вміння застосовувати накопичені знання в практичній діяльності та повсякденному житті, то компетентнісно-орієнтовані завдання призначені для реалізації цієї мети.

Компетентнісно-орієнтовані завдання – основні засоби формування ключових компетенцій тих, хто навчається. Вони змінюють організацію традиційного заняття, вони базуються на знаннях та вміннях, але потребують вміння застосовувати накопичені знання в практичній діяльності (6). Призначення компетентнісно-орієнтованих завдань – «занурити» тих, хто навчається у вирішення «життєвої» задачі. Такі завдання досить легко впізнати – вони діяльнісні, моделюють життєву ситуацію, мають визначену структуру, будуються на актуальному матеріалі, вимагають застосування загальних навчальних вмінь.

Конструювання компетентнісно-орієнтованого завдання повинно відповідати певним вимогам. Так, кожна складова компетентнісно-орієнтованого завдання підпорядковується конкретним вимогам, які обумовлені тим, що це завдання організовує діяльність того, хто навчається, а не демонструє інформацію або окремі дії, як це буває при виконанні навчальних завдань. Спираючись на вимоги до діяльності студентів, викладач при підготовці до навчального заняття визначає, на якому етапі засвоєння теми доречно запропонувати компетентнісно-орієнтоване завдання.

Узагальнено проектування компетентнісно-орієнтованого завдання можна представити наступним чином:

1. Структура компетентнісно-орієнтованого завдання.

- введення в проблему;
- формулювання завдання: починається з дієприкметника; вказано що робити

і є вказівка, як це робити;

- інформація, яка необхідна для виконання даного завдання;
- форма пред'явлення результатів.

2. Структурні елементи компетентісно-орієнтованих завдань.

- характеристика завдання (даний елемент структури включає інформацію для викладача – назва, предмет, клас (курс), компетентність, яка формується, та рівень її сформованості);
- стимул (занурює в контекст завдання та мотивує його виконання);
- формулювання завдань (точно вказує на діяльність);
- джерело інформації (містить інформацію, яка необхідна для успішної діяльності тих, хто навчається, стосовно виконання завдання);
- інструмент перевірки (визначає критерії оцінювання – ключ, модельна відповідь, бланк формалізованого спостереження).

Як бачимо, компетентісно-орієнтовані завдання цікаві тим, що починаються зі стимулу, який мотивує тих, хто навчається, на виконання діяльності, емоційно розфарбовує заняття. Стимул повинен бути коротким (не більше трьох речень), не повинен відволікати студентів від змісту завдання. Формулювання завдання може бути як простої структури, так і складної. Воно задає діяльність, формулює вимоги до відповіді. І тут головне для викладача коректно сформулювати задачу, враховуючи рівень студентів. Обов'язок викладача перевіряти, що наказано в формулюванні завдання. На цьому етапі формуються аспекти первинної обробки інформації, планування інформаційного пошуку. Але, можуть виникати труднощі при проектуванні таких завдань, а саме:

- невідповідність задекларованому рівню;
- наявність дієприкметників, які орієнтують на усну відповідь (назви, розкази);
- орієнтація на перевірку знань, а не на вміння працювати із запропонованою інформацією;
- надмірність формулювання;
- використання форми надання результату.

Найбільш оптимально у вигляді джерела інформації використовувати цифрові ресурси, а також інформаційні джерела. Джерело інформації повинно бути необхідним та достатнім для виконання заданої діяльності, цікавим, відповідати віку студентів. Один інформаційний блок може бути джерелом декілька завдань. Головна вимога – студент не повинен бути знайомим з джерелом до виконання завдання. Крім того, джерело інформації може містити інформацію одного виду (текст, таблицю, малюнок...) або сполучення окремих видів інформації.

На цьому етапі можуть виникати помилки при проектуванні компетентісно-орієнтованих завдань через наступне:

- не виправдана громіздкість;
- використання джерела, яке містить програмний матеріал;
- невідповідність віку;
- надмірність формулювання;
- недостатність інформації.

Щодо інструменту перевірки, то зауважимо, що розробляється інформація для викладача, яка і визначає кількість балів за кожний етап діяльності студентів – майбутніх викладачів економіки. Вона може бути представлена аналітичною шкалою, модельною відповіддю – це перелік ймовірних вірних або частково-вірних відповідей для завдань відкритого типу з конкретною структурою відповіді. Може бути представленим як ключ до тесту, еталоном результату виконання студентами завдань закритого типу. Бланк для виконання завдання задає структуру надання студентам результату своєї діяльності щодо виконання завдання. Форма для фіксації відповіді залежить від форми проведення контролю (письмовий чи комп'ютерний). Місце для фіксації відповіді повинно бути чітко окреслено.

Всі завдання можна розділити на групи по формі відповіді, яка вимагається:

- завдання з вибором відповіді (де вимагається відмітити вірну відповідь із декілька запропонованих);
- завдання з короткою відповіддю (де самостійно знайдена відповідь або висновок, який необхідно записати в скороченій формі в запропонованому місці);
- завдання на встановлення послідовності;
- завдання на відповідність.

Виконання завдань оцінюється в балах, в залежності від структури завдань, його рівня складності, формату відповіді та особливостей вмінь, які перевіряються. Враховується повнота та вірність виконання завдання.

Розглянемо особливості проектування та застосування компетентісно-орієнтованого завдання з курсу «Методика викладання економіки» Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, у межах вивчення теми – «Організація навчання економіки». Відповідно компетенціями, що перевіряються, виступають інформаційна, комунікаційна та компетенція вирішення проблем.

Стимул – «Ви вирішили самостійно обрати для своєї дитини навчальний заклад, не виключаючи навчання за кордоном».

Завдання 1. Ознайомитися зі змістом декількох навчальних програм з різних курсів (можна використовувати навчальні програми тих курсів, які ви зараз вивчаєте).

Завдання 2. Підібрати інформацію стосовно систем освіти різних зару-

біжних країн та підготувати міні-доповіді.

Завдання 3. Зробити порівняльний аналіз навчального плану загально-освітньої школи, гімназії, ліцею.

Хід заняття.

В останні роки навколо навчальних планів і змісту освіти в загальноосвітніх навчально-виховних закладах України не припиняються дискусії. Одні схильні до думки, що в умовах потреби будівництва гуманітарного суспільства необхідно більшу частину часу відвести на вивчення гуманітарних дисциплін, інші, прихильники технократичних тенденцій, наполягають на зосередженні уваги на дисциплінах фізико-математичного і природничого циклів. Також, у структурі загальноосвітніх навчально-виховних закладів створені нові освітньо-виховні установи – гімназії, ліцеї, коледжі.

Щоб відповісти на питання: „Чи потрібно для різних видів навчально-виховних закладів системи загальної освіти мати єдиний базовий план, чи кожен такий заклад має право працювати за автономним навчальним планом?“, аудиторії пропонується підготувати доповіді про організацію навчання в зарубіжних країнах. Студенти діляться на малі групи та обирають країну, про яку будуть готувати доповідь, структуру доповіді обговорюють всі разом і обирають основні компоненти, за якими будуть розглядати систему освіти тих країн, які були обрані.

За встановленим регламентом кожна група виступила зі своїм повідомленням і зафіксувала основні відмінності в структурі тієї чи іншої країни на дошці. Після закінчення всіх виступів аудиторія повернулася до питання, яке було поставлене в завданні і відбулася дискусія. Порівнюючи структуру освіти зарубіжних країн з Україною, студенти роблять власні висновки щодо змісту навчальних планів та їх автономності.

Аудиторну роботу можливо розкрити через наступні компетентнісно-орієнтовані завдання:

Завдання 1. Дати відповідь на питання: Якби Вам довелося обирати школу для своєї дитини – з гуманітарним чи з фізико-природничим напрямом, яку б Ви обрали?

Завдання 2. Ознайомитись з діючим навчальним планом і спробувати визначити тижневе навантаження уроками учнів, які навчаються в класах з економічним нахилом?

Завдання 3. Зробити порівняльну характеристику системи освіти декілька країн та висловити свою думку щодо переваг та недоліків системи освіти в Україні (4).

Застосування компетентнісно-орієнтованих завдань дозволяє вирішити проблему більш якісного засвоєння знань та здатності їх застосовувати на практиці. Представимо, критерії оцінювання у таблиці 1.

Досвід показує, що використання цих завдань на будь-яких навчальних курсах та в будь-якій віковій групі сприяє усвідомленню тих, хто навчається, ролі того предмету, що вивчається в сучасному світі, застосуванню набутих знань для вирішення проблем, оцінці нового досвіду, контролю ефективності власних дій.

Параметри шкали	Зміст параметрів	Бали
Використання джерел	Кількість джерел	1
Зміст	Коректність аргументів	1
	Логічність аргументування	1
	Достатня кількість аргументів	1
Організація виступу	Грамотність, виразність мови	1
	Побудова мови, логічність, докази	1
	Здатність до спілкування	1
	Дотримання регламенту	1

Працюючи з компетентнісно-орієнтованими завданнями, студенти освоюють аспект публічного виступу, вчаться дотримуватися норм публічної мови та регламенту, готують план виступу, працюють з питаннями, які були поставлені на уточнення та розуміння. Формується продуктивна групова комунікація. Студенті самостійно наслідують задану процедуру групового обговорення, пояснюють свою ідею або аргументують своє відношення до ідей інших членів групи. Тим самим розвивається комунікативна компетенція.

Після того, як студенти виконали компетентнісно-орієнтоване завдання, їм пропонується модельна відповідь. На цьому етапі у студентів формується аспект оцінки діяльності, коли вони виконують поточний контроль своєї діяльності по заданому алгоритму. Або ж оцінка результату (продукту) діяльності, коли студент порівнює характеристики запланованого та отриманого продукту і робить висновок про відповідність продукту задуму. Відбувається оцінка власного просування (рефлексія), студенти вказують на сильні та слабкі боки своєї діяльності, називають мотиви своїх дій. Все це формує компетентність вирішення проблем.

Таким чином організаційна робота над компетентнісно-орієнтованими завданнями дозволяє формувати основні (ключові) компетенції у студентів, які доводить відповідають принципу зв'язку навчання з життям. Самі ж компетентнісно-орієнтовані завдання направлені на:

- формування активної, самостійної, ініціативної позиції слухачів в навчанні;
- розвиток загально-навчальних вмінь та навичок;
- формування не просто вмінь, а компетенції – вмінь, безпосередньо зв'язаних з досвідом їх застосування в практичній діяльності;
- розвиток пізнавального інтересу.

Таким чином, ми вбачаємо в подальшому нашому дослідженні доречним

розробити та практично застосувати комплекс компетентнісно-орієнтованих завдань з курсу «Методика викладання економіки та соціально-економічної географії».

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 Про затвердження ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ базової і повної середньої освіти.
2. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе//Педагогика. – 2003. – №10.
3. Криловець М. Г. Проблеми економічної підготовки майбутніх учителів / М. Г. Криловець // Молодь і ринок. – 2006, – № 7 (22). – С. 28 – 30.
4. Методика викладання економіки. Збірник кейсів, ситуаційних вправ та розвиваючих завдань: навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2010. – 300 с.
5. <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-12.htm>
6. <http://www.egpu.ru/lib/elib/Data/Content/128253252553593750/Default.aspx>
7. <http://www.egpu.ru/lib/elib/Data/Content/128253252553593750/Default.aspx>